

у Відні А.Яковлів направив австрійському міністрові закордонних справ графу Буріяну дві ноти протесту. Це призвело до загострення відносин між країнами.

З метою подолання кризи українська дипломатична місія у Відні на чолі з послом Яковлівим була відкликана 27 червня 1918 р. до Києва. Новим послом призначили В'яслава Липинського. Однак і йому не вдалося поліпшити взаємини між Українською Державою і Австро-Угорщиною. Були заблоковані пропозиції українського уряду відкрити консульства у Відні, Будапешті та Львові. Австрійський уряд негативно зустрів приїзд українського військового аташе до Відня.

Тим часом польський уряд робив усе можливе, щоб Австро-Угорщина віддала йому Холмщину. Під тиском поляків австрійський уряд заборонив своєму військовому командуванню допустити українських урядовців на зайняті австрійськими військами райони Холмщини і Підляшши.

Український уряд запропонував негайно скликати змішану комісію для остаточного вирішення питань про кордони та допустити у п'ять холмських повітів, зайнятих австрійськими військами, адміністрацію українського губерньського старости Підляшши і Холмщини О.Скорописа-Йолтуховського (старості підкорялися тільки повіти, що були зайняті німецькими військами).

Одночасно гетьман запропонував німецьким військам взяти під свій контроль землі, зайняті австрійськими військами, а в листопаді Д.Дорошенко навіть уклав з цього питання угоду з німецьким урядом. Та цим планам не судилося збутися: в Німеччині почалася революція, а у Львові було проголошено Західно-Українську Народну Республіку.

¹ ЦДАВО України, ф.1118, оп.1, спр.35, арк. 1-3.

² Там же, оп.2, спр.23, арк.2-8.

³ Там же, оп.1, спр.38, арк.7.

⁴ Там же, спр.37, арк.11-15.

⁵ Там же, спр.35, арк.25-29.

⁶ Там же, спр.37, арк.8.

⁷ Там же, арк.10.

⁸ Державний Вістник — 1918. — 2 жовтня.

⁹ ЦДАВО України, ф.1118, оп.1, спр.35, арк.27-28.

¹⁰ Там же, арк.30-32.

¹¹ Там же, спр.39, арк.1-10.

¹² Там же, арк.40.

¹³ ЦДАВО України, ф.1118, оп.1, спр.59, арк.5-19.

¹⁴ Там же, спр.35, арк.8.

¹⁵ Там же, спр.59, арк.30-34.

¹⁶ ЦДАВО України, ф.2199, оп.1, спр.25, арк.6-18.

¹⁷ Там же, спр.27, арк.5-10.

¹⁸ Там же, спр.25, арк.10-25.

¹⁹ Там же, арк.61.

Йоханнес Ремі, Віктор Пилипенко

Відносини між Україною та Фінляндією в 1918 р.

Налагодження офіційних дипломатичних відносин Української Держави з іншими країнами, розпочате Центральною Радою, продовжив уряд гетьмана П.Скоропадського. Особливо ця робота поживалась з літа 1918 р., після того, як 20 травня 1918 р. Міністерство закордонних справ очолив досвідчений державний діяч і політик Д.Дорошенко. Безпосередньо ж завдання організації українських дипломатичних представництв було тоді покладено на другого товариша міністра закордонних справ О.Шульгіна.

Пріоритетні напрями зовнішньої політики Української Держави визначалися складністю міжнародної ситуації та внутрішнього становища. Тому головна увага приділялася, насамперед, зміцненню дружніх відносин з країнами Четверного союзу — Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною, а також розв'язанню спірних територіальних проблем із сусідніми державами. Міністр закордонних справ Української Держави Д.Дорошенко, зокрема, зазначав: «Відносини до Німеччини були влітку 1918 р. основним питанням не тільки нашої закордонної політики, але й питанням самого нашого існування, як держави. Цей стан залежності від Німеччини був утворений фактом присутності на українській території кількосоттисячної німецької й австро-угорської армії, що прийшла до нас по хліб. Отже справа повільного, без потрясень, виходу з цього стану залежності від чужої військової сили, не пориваючи добрих відносин з державами, що цю силу, як допомогу і порятунок до нас вислали, — це було віссю нашої політики»¹.

Серед інших завдань, які постали перед урядом П.Скоропадського в галузі зовнішньої політики, стало налагодження відносин з державами, які утворилися на території колишньої Російської імперії. Для Української Держави вони були природними союзниками, оскільки для них теж існувала небезпека потрапити під владу більшовицької Росії. Знову пошлемось на Д.Дорошенка: «...Відносини з рандштатами», себто з державами, які повстали на національних територіях, що відділилися від Росії, себто з Польщею, Фінляндією, Литвою, Білоруссю, Доном, Кубанню, Грузією й Кримом определялися здебільшого в залежності від того, чи мала Україна якісь спірні питання у взаємних відносинах, головне питання за спірні території. З усіма ними були зав'язані більш або менш сталі й формальні дипломатичні відносини. Що до Фінляндії, Литви й Грузії питання вирішилося дуже просто: Україна не мала з ними ніяких спірних справ і тому нав'язала дипломатичні відносини, прийняла від Фінляндії й Грузії дипломатичних представників і вислала своїх...», — писав він².

Історія відносин між Українською Державою та Фінляндією досі практично не досліджена в історіографії. В працях загального характеру часто допускаються фактичні неточності та помилки.

Цінним джерелом інформації з цього питання є спогади відомого політичного, громадського та культурного діяча Фінляндії Германа Гуммеруса — «Україна в переломні часи. Шість місяців на чолі посольства у Києві», які були одрубликовані у Фінляндії шведською та фінською мовами у 1931 р. і побачили світ в українському перекладі у 1997 р.¹ Крім того, в фінських та українських архівах збереглися численні, головним чином дипломатичні, документи, які проливають світло на що сторінку з історії міждержавних відносин.

Перші контакти між Україною та Фінляндією зав'язалися ще за часів Центральної Ради, 14-15 січня 1918 р. Сенат прийняв рішення послати в Україну делегацію у складі екстраординарного професора Йосеппі Юліуса Міккола та доктора філософії Яло Лахья Каліма, яка мала повідомити уряд УНР про проголошення Фінляндією незалежності. Однак нам невідомо, чи встигла ця делегація виїхати, оскільки невдовзі у Фінляндії розпочалась громадянська війна. 27 липня 1918 р. в Україну та Польщу вирушила фінська делегація для налагодження торгових відносин².

Встановлення дипломатичних відносин між Фінляндією та Українською Державою відбулось значною мірою завдяки ініціативам Г.Гуммеруса. У фондах Національного архіву Фінляндії збереглися чернетки та копії його листів до впливових фінських та німецьких державних діячів та політиків, у яких він підкреслював необхідність відкриття посольства Фінляндії у Києві. Так, 17 травня 1918 р. він звернувся до німецького консула у Гельсінкі з проханням переконати Міністерство закордонних справ Німеччини у доцільності відкриття посольства Фінляндії у Києві. У листі від 17 липня 1918 р. Г.Гуммерус просив впливового прибалтійського німця барона фон Роппа, який тоді тісно співпрацював з німецькою військовою владою, порушити клопотання про відкриття посольства Фінляндії в Україні перед начальником штабу Східного фронту генералом Максом Гофманом³.

Що ж спонукало Г.Гуммеруса займатися налагодженням фінсько-українських відносин? Справа в тому, що за своїми ідейними переконаннями він був націоналістом і вся його політична діяльність була присвячена боротьбі за національне самовизначення своєї країни. Під час Першої світової війни Г.Гуммерус очолював фінське інформаційне бюро у Стокгольмі, яке було неофіційним представництвом фінського руху опору за незалежність, а невдовзі після проголошення Фінляндією незалежності обійняв посаду радника посольства. Під час перебування у Стокгольмі Г.Гуммерус познайомився і подружився із співробітниками Українського інформаційного бюро, які доручили йому відвезти до Гельсінкі підготовлений головою бюро М.Залізником меморандум про державний устрій України, на підставі якого Сенат доручив проф. Йосеппі Юліусу Міккола розробити проект акту про визнання Фінляндією України⁴. В той час Г.Гуммерус був захоплений ідеєю укладення союзу між народами, які населяли окраїни Російської імперії для спільної боротьби за незалежність.

Невдовзі після того, як Парламент Фінляндії прийняв закон про зовнішні дипломатичні представництва, 26 липня 1918 р. за поданням міністра закордонних справ Отто Стенрота Сенат Фінляндії прийняв рішення про призначення доктора філософії Г.Гуммеруса тимчасовим дипломатичним представником для особливих доручень (*agent diplomatique en mission spéciale*) при уряді Української Держави у Києві⁵. 30 липня О.Стенрот повідомив про це рішення уряд України⁶. 9 серпня Сенат призначив Йоста Серлакіуса на посаду тимчасового консула в Одесі, а Рудольфа Валлена — у Києві⁷.

З свого боку, Українська Держава теж діяла в напрямку розвитку двосторонніх відносин. Ще від початку 1918 р. українські інтереси у Фінляндії представляв, щоправда неофіційно, Петро Сливенко, який тривалий час жив у Гельсінкі і працював в російській інженерно-будівельній установі у Свеаборзькій фортеці. Після лютневої революції 1917 р. він вийшов у відставку і на власний розсуд вирішив присвятити себе захисту прав та інтересів військових-українців, які служили в частинах російської армії, дислокованих на території Фінляндії, насамперед у Выборзі⁸. Першим об'єднуючим рухом українців, які знаходились тут, стала українізація однієї із рот фортечної артилерії, до якої якої намічалася об'єднання і всіх інших українців. Але цьому рухові не судилося розвинути, оскільки восени 1917 р. рота вирушила з Выборга до одного з Українських корпусів на фронт. Після того, як 29 квітня 1918 р. місто захопили війська білих, українці знову почали об'єднуватися для від'їзду на батьківщину. За рішенням виборзького губернатора Вальфа Сухонена від 13 травня 1918 р. була створена Комісія Українського громадянства на чолі з Л.Константиновичем, головне завдання якої полягало у сприянні цій справі. Комісія зареєструвала 348 українців, і видала їм «Тимчасові посвідчення» — документи, які заміняли паспорти. 8 червня 1918 р. близько 100 українців були відправлені додому, разом з ними і члени Комісії. Тому невдовзі був обраний другий її склад під головуванням В.С.Скобельщина. Наступний ешелон, в якому виїхали 74 українці був відправлений 14 липня⁹.

15 липня 1918 р. уряд Фінляндії прийняв рішення дозволити виборзькому губернатору витратити 50 тис. рублів з коштів, які були виділені раніше для переселення росіян з Фінляндії, для допомоги тим громадянам України, які хочуть повернутися на батьківщину¹⁰.

В організації повернення українців додому брав участь і П.Сливенко, який у той час фактично виконував функції українського комісара у Гельсінкі. Невдовзі після того, як у травні 1918 р. він поїхав на батьківщину, українці, які проживали у столиці Фінляндії, обрали Український комітет на чолі Валентином Олександровичем Відстедтом. Він був флотським інженером-механіком, капітаном 2-го рангу, брав участь в російсько-японській війні на ескадреному панцернику «Победа», служив у Порт-Артурі. У 1908 р. вийшов у запас, а з липня 1914 р. відновив службу у Свеаборзі і у вересні 1917 р. був остаточно звільнений у запас¹¹. Створення Українського комітету було з прихильністю сприйнято німецькою військовою владою у Фінляндії, і вона навіть запропонувала урядові Української Держави призначити В.Відстедта на посаду консула. Заручившись підтримкою німців, 26 липня 1918 р. В.Відстедт звернувся з аналогічною пропозицією до управляючого Міністерством закордонних справ Д.Дорошенка. Він, зокрема, наголошував на тому, що йому і так фактично доводиться виконувати консульські обов'язки — клопотати за українців та захищати їхні права. «До мене звертався по допомогу заарештований тут племінник Українського Гетьмана, але я, в той же час, безсилий зробити що-небудь», — писав В.Відстедт¹², не знаючи про те, що ще 28 травня 1918 р. на поса-

ду консула був призначений П.Сливенко, який, однак, виїхав з Гельсінкі до отримання цих повноважень. 4 липня його було призначено знову, але цього разу вже на посаду консульського агента¹⁷.

15 серпня 1918 р. Д.Дорошенко підписав наказ про новозасновані консульські агенства, за яким з 4 липня Гельсінкі зараховувалися до «місцевостей, в яких заснуються консульські агенства 1-го розряду»¹⁸.

18 вересня 1918 р., на 12-й день подорожі з Кременчука окупованими німцями територіями, П.Сливенко повернувся до Гельсінкі. За браком помешкань у місті він був змушений протягом двох днів розшукувати собі хоч якогось кутка і тому лише на третій день повідомив Міністерство закордонних справ Фінляндії про свій приїзд. 23 вересня під час зустрічі з міністром закордонних справ Отто Стенротом П.Сливенко зазначив, що він прибув до Фінляндії як консульський агент «з дорученням виконувати консульські обов'язки доки не буде призначено відповідального посла». За словами П.Сливенка, О.Стенрот «радісно вислухав перший привіт офіційного представника незалежної Держави, яка народилася, як і Фінляндія, з небезпечного хаосу, котрий являла собою колишня Росія» і висловив надію на встановлення взаємовигідних зв'язків¹⁹.

10 вересня 1918 р. міністр закордонних справ Д.Дорошенко підписав законопроект про заснування дипломатичного представництва у Фінляндії. У «Поясненні до законопроекту» зазначалося: «Інтереси Української Держави вимагають заснування в дружніх нам державах дипломатичних представництв, особливо тоді, коли ці держави висилають своїх представників до України.

Отже, дипломатичні представники Фінляндії вже прибули до Києва, і міждержавна взаємність вимагає заснування відповідного представництва Української Держави в Фінляндії й се якнайскорішим часі...»²⁰.

Законопроект був ухвалений Радою Міністрів та затверджений П.Скоропадським 8 жовтня 1918 р. У відповідності до нього, дипломатичне представництво Української Держави засновувалося з 15 вересня 1918 р. і зараховувалося до посольств другого розряду²¹. (Згідно із законом від 14 червня 1918 р., яким встановлювалися штати посольств Української Держави, посольство у Фінляндії мало складатися з трьох чоловік: міністра-резидента або повіреного у справах, секретаря та драгомана або перекладача²²). Первісним кандидатом на посаду повіреного у справах був М.Славинський, голова Союзу автономістів-федералістів, голова політичної комісії української делегації на переговорах з більшовиками, радник Міністерства закордонних справ²³. Але невдовзі він дістав інше призначення.

8 жовтня 1918 р. Міністерство закордонних справ Української Держави надіслало до Міністерства закордонних справ Фінляндії лист, яким повідомляло про заснування українського дипломатичного представництва на чолі з тимчасово виконуючим обов'язки повіреного у справах Костянтином Володимировичем Лоським²⁴.

К.Лоський мав перебувати у Фінляндії до кінця 1918 р., а потім повернутися до виконання обов'язків Директора Загального Департаменту Міністерства закордонних справ²⁵. Згідно із газетними повідомленнями, його мав заступити Л.Кобилянський, у той час радник Міністерства закордонних справ²⁶. Те, що К.Лоський був відряджений до Фінляндії тимчасово, підтверджує і його лист, який надійшов до Міністерства закордонних справ 18 грудня. У листі К.Лоський просив сповістити, чи не бажає Міністерство продовження його перебування у Фінляндії у зв'язку з тим, що через транспортні ускладнення йому навряд чи впаде вчасно, тобто в середині грудня, повернутися до Києва. Разом з тим, К.Лоський повідомляв, що він продовжить працювати у Фінляндії за умови своєчасного отримання відповідних кредитів та дозволу Української партії соціалістів-федералістів, членом якої він був²⁷.

Призначення К. Лоського, відомого українського державного та політичного діяча, на цю посаду свідчило про значення, яке надавав гетьманський уряд питанню розвитку відносин з Фінляндією. К.Лоський походив з дворянської родини на Херсонщині. Після закінчення юридичного факультету Петербурзького університету займав адміністративні посади у Сибірі, Холмщині, Польщі. У 1917-1918 рр. він був комісаром Холмської губернії, помічником губерньського комісара в Галичині, членом Центральної Ради, директором Департаменту внутрішніх справ при Генеральному секретаріаті, директором Департаменту загальних справ Міністерства закордонних справ і з 16 липня 1918 р. тимчасово виконував ще й обов'язки директора Департаменту чужоземних зносин²⁸.

Обов'язки секретаря українського посольства спершу були покладені на колишнього секретаря Д.Донцова Миколу Галушчинського, якого з 14 лютого 1919 р. замінив П.Сливенко. Перекладачами працювали фіни Габріель Куркі, потім Веліо Мансікка²⁹.

15 жовтня 1918 р. К.Лоський прибув до Гельсінкі, де його зустріли консульський агент П.Сливенко та відряджений Міністерством закордонних справ Української Держави секретар міністерства Георг фон Гріппенберг. Українське посольство розмістилося у готелі «Феніа»³⁰. 28 жовтня К.Лоський звернувся з листом до міністра закордонних справ Української Держави, якого просив виділити на купівлю помешкання для посольства 75 тис. карбованців в німецькій валюті³¹.

20 жовтня про приїзд українського посольства сповістила столична газета «Helsingin Sanomat», а наступного дня в ній же було опубліковане інтерв'ю з К.Лоським, у якому він розповів про політичну ситуацію в Україні та про те, якими він бачить перспективи подальшого розвитку українсько-фінляндських стосунків. Цього ж дня К.Лоський вручив свою вірчу грамоту О.Стенроту³².

22 жовтня К.Лоський був прийнятий регентом Фінляндії П.Свінхувудом та Головою Ради Міністрів П.Паасікві. За повідомленням К.Лоського, фінська сторона виказала велику зацікавленість подальшим розвитком відносин з Україною, головним чином, найскорішим налагодженням торгових відносин. К.Лоський був поінформований, що Фінляндія має для продажу великі запаси паперу, а також сільськогосподарські машини власного виробництва, а взамін хоче отримати в першу чергу хліб та цукор³³.

Коло зовнішньополітичних завдань, які розв'язували українські дипломати у Фінляндії не було широким. Взагалі ж перед українською дипломатією в ті часи стояли дещо інші завдання, ніж перед дипломатами вже давно існуючих

країн. Їм необхідно було, в першу чергу, проводити інформаційну роботу, щоб світ дізнався про саме існування Української Держави. Отже, одне з головних завдань українських дипломатів у Гельсінкі полягало в інформуванні громадськості Фінляндії про події в Україні та привертанні уваги до справи розбудови її державності. З цією метою К.Лоський часто виступав на сторінках фінської преси, написав брошуру «Украинский вопрос, Россия и Антанта», яку видав у Гельсінкі у 1918 р. під псевдонімом К.Вишевич. Наступного року там же вийшов з друку збірник його фельєтонів «Од великого до смішного».

Великою перешкодою для діяльності українського дипломатичного представництва був брак регулярного зв'язку з Міністерством закордонних справ та урядом. 3 грудня 1918 р. К.Лоський звернувся до української дипломатичної місії у Стокгольмі з проханням повідомити його про події в Україні, бо на той час до нього не прибуло жодного кур'єра з офіційними повідомленнями⁴⁸. Найкоротший шлях до Києва пролягав через територію Росії, яка не давала дозволу на проїзд українських кур'єрів.

Важливим питанням двосторонніх відносин було налагодження торгівлі. У Фінляндії у той час була гостра нестача продовольства. Україна ж була дуже зацікавлена у придбанні фінського паперу.

Згідно із досягнутою 20 вересня угодою «Товариство фінських паперових заводів» мало продати Україні до кінця 1918 р. від 600 тис. до 1 млн. пудів паперу, а Україна мала поставити до Фінляндії цукровий пісок по 100 крб. за пуд у розрахунок: пуд цукру за кожні чотири пуди паперу. За результатами переговорів міністр торгівлі С.Гутник та уповноважений урядом Фінляндії посол Г.Гуммерус підписали договірний протокол⁴⁹.

Натхненні першим успіхом, сторони розпочали підготовку до укладення загального торгового договору. Але невдовзі з'ясувалося, що і виконання цукрово-паперової угоди опинилося під загрозою. Справа у тому, що коли на початку жовтня Г.Гуммерус поїхав до Берліна для остаточного уладнання проблем фінсько-української торгівлі, у «Zentral Einkaufsgesellschaft» («Центральне закупівельне товариство») йому повідомили, що цією угодою Фінляндія виявила «недружню діяльність» стосовно Німеччини, а перевезення паперу та цукру через окуповані території буде можливим лише за умови поставок Фінляндією до Німеччини вершкового масла. Сенат Фінляндії не міг погодитись з цим, і вирішення справи загальмувалось.

Проте сторони не покладали зусиль для налагодження торгових відносин. «...Заключення торгового договору між обома державами — це перше і головне завдання, яке фінляндський уряд старается перевести», — доповідав К.Лоський міністру закордонних справ 27 жовтня 1918 р., відзначаючи, що «економічні відносини Фінляндії, а особливо її можливість висилати на Україну деякі товари, як папір, сірники, а також рільничі знаряддя, особливо лопати, сокири, пилки, роблять справу торговельного договору не менш важливою і для України. Особливо, коли візьметься під увагу ця обставина, що Україна є в можливості одержувати ті товари із інших країв, а Фінляндія щодо таких предметів, як хліб і цукор, може звертатися лише до України, як першого джерела, позиція України є багато краща, що можна використувати при заключенні договору в тій спосіб, що цей договір буде надзвичайно юридичний для України щодо балансу торговельного, а це вплине безперечно на поліпшення її фінансового становища. Для цього однак належало би докладніше ознайомитись з умовами фінського ринку. В тій цілі кінечним є негайне призначення для Фінляндії торговельного аташе...»⁵⁰.

Аналогічної точки зору дотримувався у цей час і повірений у справах Фінляндії при уряді Української Держави Г.Гуммерус. У своєму рапорті від 8 листопада він наголошував на доцільності продовження роботи по розвитку торгових відносин з Україною⁵¹. Але на початку грудня він змінив свою точку зору і запропонував своєму уряду припинити на деякий час торгові переговори з Україною у зв'язку з нестабільністю політичної ситуації. «Невідомо, чи залишиться сучасний уряд при владі і надалі, і чи зможе Україна у найближчому майбутньому взагалі зберегти свою державність», — писав він⁵². Проте 14 грудня Сенат Фінляндії вирішив обрати і уповноважити у якості представника Фінляндії полковника Рудольфа Валдена з Центрального бюро паперової промисловості Фінляндії, а також директора Карла Хелстена з Центрального цукрового комітету і дозволити Комітету зовнішніх відносин призначити свого представника а також міністра продовольства до складу комісії по підготовці та підписанню торгового договору з Україною⁵³, а уряд дав дозвіл на вивіз до України 83603 кілограмів (400 рулонів) паперу⁵⁴.

У цей час також планувався продаж Україною 6 тис. пудів тютюну-махорки в обмін на 3 тис. пудів фінської бертолетової солі. Крім того, Торговий відділ Протофісу отримав від фінської сторони пропозиції на продаж Україні шпалер, сухої целюлози, сірників, сокир, пилок, кос, сох, машинних жниварок, сінокосних машин, кінних граблів, газових двигунів. Взамін Фінляндія хотіла отримати зерно, борошно, цукор, патоку, карамель, кормові жмихи, сухий жом, хміль, кавові сурогати, мідь⁵⁵.

Реалізувати плани щодо торгівлі сторонам, на жаль, не вдалося, оскільки, коли на початку січня німецька влада дала на це дозвіл, перевезення товарів стало вже неможливим. В цей час, за умовами перемир'я, німецькі війська почали залишати окуповані території. В результаті перша партія відправленого в Україну паперу (1750 т вартістю близько 4,5 млн фінських марок) залишилась у Ризі, де була пограбована більшовиками. З України до Фінляндії вдалося поставити лише декілька вагонів солоду⁵⁶.

На жаль, перебування членів посольства Фінляндії у Києві не було довгим. 28 січня 1919 р. через наступ більшовицької армії вони були змушені вийти до Вінниці, де виконуючий обов'язки секретаря посольства Г.Йогансон залишився за поверненого у справах Фінляндії, а Г.Гуммерус з родиною вирушив до Гельсінкі і більше в Україну не повернувся.

Г.Гуммерус залишив по собі в Україні добру пам'ять. Як згадував міністр закордонних справ Української Держави Д.Дорошенко, з яким у Г.Гуммеруса склалися добрі стосунки: «...д-р Гуммерус з широкою приязню ставився до українців і Української Держави, живо інтересуючись успіхами нашого культурно-національного життя, шкільництва, письменства, мистецтва»⁵⁷, а в Енциклопедії Українознавства він охарактеризований як «активний прихильник України й оборонець її прав на самостійність»⁵⁸.

Українське ж дипломатичне представництво у Гельсінкі проіснувало ще два роки. До 1 серпня 1919 р. ним керував К.Лоський, який з 17 січня цього ж року за наказом Директорії обійняв ще й посаду Голови місії у Скандинавії, а з 1-го серпня — Микола Залізняк, який 1-го жовтня прибув до Гельсінкі і через два дні вручив свою вірчу грамоту міністру закордонних справ Р.Холсті²⁰. 25-го серпня 1920 р. М.Залізняк виїхав з Гельсінкі до Відня під приводом необхідності налагодження фінансових справ посольства, залишивши завідувати всіма його справами секретаря П.Сливенка²¹. Після цього робота українського представництва фактично припинилась. П.Сливенко не отримував необхідних коштів на його утримання і на початку травня 1921 р. був змушений звільнити приміщення канцелярії і невдовзі виїхати до Берліну. На цьому обірвались дипломатичні відносини між Україною та Фінляндією.

Українська Держава гетьмана П.Скоропадського проіснувала лише сім з половиною місяців. Гетьманському уряду доводилося працювати у надто складних умовах німецько-австрійської окупації, але він все ж таки намагався проводити активну зовнішню політику і йому вдалося чимало зробити для налагодження відносин з іншими країнами, серед яких була і дружна Фінляндія.

¹ Дорошенко Д. Мої спогади про недавнє—минуле (1914 — 1920). — Мюнхен, 1969. — С.266.

² Дорошенко Д. Історія України 1917 — 1923 рр. — Т.2. — Ужгород, 1930. — С.144.

³ Гуммерус Г. Україна в переломні часи. Шість місяців на чолі посольства у Києві. — К., 1997.

⁴ Kansallisarkisto, Senaatti, Talousosaston Pyytökirjat, 1918, I, 169 — 170.

⁵ Последнія новости. — 1918. — 30 липня.

⁶ Kansallisarkisto. Herman Gummeruksen Yksityiskokoelma. Kansio 57. Там само.

⁷ ЦДАВО України, ф.3696, оп.1, спр.35, арк.59.

⁸ Kansallisarkisto, Senaatti, Talousosaston Pyytökirjat, 1918, VII, 739.

⁹ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.140, арк.2.

¹⁰ Kansallisarkisto, Senaatti, Talousosaston Pyytökirjat, 1918, VIII — IX, 135.

¹¹ У 1917 р. у Виборзі знаходився штаб 42-го армійського корпусу, гарнізон Виборзької фортеці і, поблизу, 172-й запасний полк (Вільмастранський гарнізон).

¹² ЦДАВО України, ф.3512, оп.2, спр.12, арк.52-54.

¹³ Valtionarkisto, Senaatti, Talousosaston Pyytökirjat, 1918, VII, 488-489.

¹⁴ ЦДАВО України, ф.3512, оп.2, спр.12, арк.45.

¹⁵ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.140, арк.15-15 зв.

¹⁶ Kansallisarkisto. Herman Gummeruksen Yksityiskokoelma. Kansio 56.

¹⁷ Державний Вістник. — 1918. — 13 жовтня.

¹⁸ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.140, арк.20-20 зв.

¹⁹ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.140, арк.7.

²⁰ Державний Вістник. — 1918. — 19 жовтня.

²¹ Державний Вістник. — 1918. — 26 червня.

²² Kansallisarkisto. Herman Gummeruksen Yksityiskokoelma. Kansio 56.

²³ Начальники дипломатичних представництв Української Держави подіялися на послів (амбасадорів), посланників (міністрів-уповноважених), міністрів-резидентів та поверених у справах.

²⁴ ЦДАВО України, ф.3696, оп.2, спр.233, арк.1.

²⁵ Нова Рада. — 1918 р. — 11 жовтня.

²⁶ ЦДАВО України, ф.3696, оп.1, спр.35, арк.1.

²⁷ Державний Вістник. — 1918. — 24 жовтня.

²⁸ ЦДАВО України, ф.3696, оп.2, спр.233, арк.1.

²⁹ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.140, арк.26.

³⁰ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.35, арк.2.

³¹ ЦДАВО України, ф.3766, оп.1, спр.140, арк.26.

³² ЦДАВО України, ф.3696, оп.1, спр.35, арк.41.

³³ ЦДАВО України, ф.3512, оп.2, спр.7, арк.13.

³⁴ Гуммерус Г. Вказ праця. — С.84-85.

³⁵ ЦДАВО України, ф.3696, оп.1, спр.35, арк.42.

³⁶ Kansallisarkisto. Herman Gummeruksen Yksityiskokoelma. Kansio 56.

³⁷ Там само.

³⁸ Valtionarkisto, Senaatti, Talousosaston Pyytökirjat, 1918, XI, 525.

³⁹ ЦДАВО України, ф.3696, оп.1, спр.35, арк.45.

⁴⁰ Известия союза промышленности, торговли, финансов и сельского хозяйства Украины. — 1918. — 2 декабря.

⁴¹ Гуммерус Г. Вказ праця. — С.86.

⁴² Дорошенко Д. Мої спогади про недавнє— минуле (1914 — 1920). — Мюнхен, 1969. — С.279.

⁴³ Енциклопедія Українознавства. — Львів, 1993. — Т.2. — С.483.

⁴⁴ ЦДАВО України, ф.3696, оп.1, спр.35, арк.59.

⁴⁵ ЦДАВО України, ф.3696, оп.2., спр.339, арк.11.

Сергій Борисенко

Українсько-російські відносини у квітні-грудні 1918 р.

Торкаючись проблематики українсько-російських стосунків взагалі, слід зазначити, що протягом всього історичного розвитку вони були складними, неоднозначними і не мали єдиного підходу в оцінці істориків. Період 1918 р. у відносинах обох сторін став особливо яскраво вираженим, сконцентрувавши у собі всі наболілі і справді складні проблеми в уявний часовий згусток.

Постання внаслідок революційних подій на руїнах царської імперії двох головних політичних суб'єктів у вигляді Радянської Росії і України як самостійної держави можна вважати закономірним і, певною мірою, унікальним явищем. Проте спільний революційний порив обох народів призвів до утворення відмінних за соціально-економічним і політичним устроєм державних утворень. Саме цей факт зміг би дати відповідь на видимі і приховані причини в українсько-російських складних відносинах.

Обставини часу змусили обидві сторони, не зважаючи на зовсім різні пріоритети і цілі в зовнішній і внутрішній політиці, все ж розпочати з метою встановлення певного статусу відносин. Мілітарна підтримка України з боку союзників у її війні з Росією відіграла у цьому вирішальну роль. Особливо, з приходом до влади в Україні гетьмана Павла Скоропадського і зміною соціально-економічного напрямку розвитку, а також зі зміцненням державотворчих процесів в Україні остаточно прискорилося вирішення врегулювання відносин з Росією. Так, з травня 1918 р. за попередньою згодою обох сторін у Києві розпочала свою роботу Українсько-Російська мирна конференція. Очолювали роботу конференції відомі діячі: Сергій Шелухін, Ігор Кістяківський — з українського боку, та Християн Равковський і Дмитро Мануїльський — з російського боку.